

Study on the Method of Translation Chinese Medicine Vocabulary into Thai Case Study Terminologies on Treatment Principles/Methods and Therapies in Traditional Chinese Medicine Dictionary Volume 1*

Panyaporn Vecapatpong

Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

First Author: panyaporn.v@ku.th

Warisa Asavaratana

Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding Author: warisa.as@ku.th

Received: December 9, 2023 Revised: January 15, 2024 Accepted: January 22, 2024

Abstract

The objective of this research is to explore the translation strategies of Chinese medical terminology into Thai in the Chinese Medical Terminology Dictionary, Volume 1 by the Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health. The analysis emphasized on the 363 terms in the category Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法).

The findings revealed five translation strategies which were literal translation, explanatory addition, modification, transliteration, and omission. The literal translation was primarily employed as the translation of specialized terms prioritizes the preservation of the original meaning and accuracy. This is often supplemented by explanatory additions or modifications to enhance clarity. The omission strategy was used for terms with minor significance to avoid distorting the core meaning. Translators strived to retain the original intention and made minimal modifications. The adjustments are employed only when the literal translation fails to accurately and clearly convey a certain specific meaning. The transliteration method, which can insufficiently convey the original meaning, was primarily used for terms or names that are difficult to translate or substitute in the Thai language, making it the least used strategy observed in this study.

Keywords: Vocabulary, Chinese Medicine, Method of Translation, Chinese

* The article is a part of the independent study entitled "Study on the Method of Translation Chinese Medicine Vocabulary into Thai Case Study Terminologies on Treatment Principles/Methods and Therapies", Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University with Asst. Prof Dr. Warisa Asavaratana as the advisor.

การศึกษากลวิธีในการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีน จากภาษาจีนสู่ภาษาไทย กรณีศึกษาคำศัพท์หมวด Treatment Principles/Methods and Therapies ในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน เล่ม 1**

ปัญญาพร เวชพัฒน์พงษ์

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

First Author: panyaporn.v@ku.th

วริษา อัครรัตน์

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Corresponding Author: warisa.as@ku.th

ได้รับบทความ: 9 ธันวาคม 2566 ปรับปรุงแก้ไข: 15 มกราคม 2567 ตอรับตีพิมพ์: 22 มกราคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีในการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนเล่ม 1 ของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข โดยวิเคราะห์เฉพาะคำศัพท์ในหมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法) จำนวน 363 คำ

ผลการศึกษาผู้วิจัยพบกลวิธีในการแปล 5 ประเภท คือ แบบตรงตัว แบบเติมคำอธิบาย แบบปรับเปลี่ยนคำ แบบทับศัพท์ และแบบละทิ้ง โดยใช้กลวิธีในการแปลแบบตรงตัวเป็นหลัก เนื่องจากการแปลศัพท์เฉพาะทางเน้นการรักษาความหมายต้นฉบับ ยึดความถูกต้องเป็นสำคัญ และเสริมด้วยกลวิธีในการแปลแบบเติมคำอธิบาย หรือแบบปรับเปลี่ยนคำเพื่อให้การสื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น กลวิธีในการแปลแบบละทิ้งมักจะใช้กับคำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ เพื่อไม่ให้ความหมายหลักผิดเพี้ยนไป ผู้แปลพยายามรักษาความหมายเดิมของเนื้อความ และใช้การแก้ไขเพิ่มเติมให้น้อยที่สุด การแก้ไขเพิ่มเติมจะถูกเลือกมาใช้กรณีที่การแปลแบบตรงตัวไม่สามารถสื่อความได้ถูกต้อง ครบถ้วน และชัดเจนตามที่ต้องการ การทับศัพท์ซึ่งสื่อความหมายได้น้อยที่สุด มักจะถูกเลือกใช้ในกรณีที่คำเป็นชื่อเรียก ซึ่งหาคำแปลหรือคำแทนในภาษาไทยได้ยาก จึงเป็นกลวิธีในการแปลที่พบน้อยที่สุดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

คำสำคัญ: คำศัพท์, การแพทย์แผนจีน, กลวิธีในการแปล, ภาษาจีน

** บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “การศึกษากลวิธีในการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนสู่ภาษาไทย กรณีศึกษาคำศัพท์หมวด Treatment Principles/Methods and Therapies” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมี ผศ.ดร.วริษา อัครรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

บทนำ

การแพทย์แผนจีนเป็นศาสตร์ความรู้ซึ่งมีประวัติยาวนานหลายพันปี มีรากฐานจากความเข้าใจเรื่องธรรมชาติและสังคมของชาวจีนในสมัยโบราณ จากหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์การแพทย์แผนจีนถูกนำเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับการอพยพของชาวจีนตั้งแต่สมัยสุโขทัย (ขวลิต สันติกิจรุ่งเรือง, 2549, หน้า 99) โดยในระยะเริ่มแรกยังไม่มีการจัดระบบ จนเริ่มมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ในปี พ.ศ. 2466 ทำให้แพทย์แผนจีนในประเทศไทยจำนวนหนึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาแผนโบราณ และผ่านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอีกหลายครั้งจนมีชื่อเรียกที่แน่ชัดว่า “ศาสตร์การแพทย์แผนจีน” ในปี พ.ศ. 2542 หลังจากนั้นศาสตร์การแพทย์แผนจีนในประเทศไทยเริ่มถูกพัฒนาให้เป็นระบบ จนเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดด การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนเริ่มขยายวงกว้าง มีการเขียนหนังสือเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนด้วยภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้เขียนแต่ละคนอาจมีการใช้คำอธิบาย รวมถึงการแปลความหมายคำศัพท์เฉพาะทางเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนแตกต่างกันไป โดยไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างแน่ชัด ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความเข้าใจของผู้รับสารชาวไทย การกำหนดคำแปลที่แน่ชัดเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของผู้คนในภาพรวมจึงมีความสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2553 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก กระทรวงสาธารณสุขเห็นความจำเป็นในการจัดทำพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงและการทำงานของวิชาชีพสาขการแพทย์แผนจีนในประเทศไทย จึงดำเนินโครงการจัดทำพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน โดยจัดทำเป็น 3 ภาษาคือ จีน-ไทย-อังกฤษ (วิลาวัณย์ จิงประเสริฐ, เกา หย่งเสียง, และคนอื่นๆ, 2554, หน้า V) นับเป็นพจนานุกรมที่มีมาตรฐาน จัดทำโดยหน่วยงานรัฐบาลระดับประเทศ เกิดขึ้นจากความร่วมมือของหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่าย ทั้งยังเป็นพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนที่มีการแปลเป็นภาษาไทยเล่มแรก

คำศัพท์การแพทย์แผนจีนในพจนานุกรมเล่มดังกล่าวมีการใช้กลวิธีการแปลที่หลากหลาย เช่น คำว่า 安神药 พจนานุกรมให้คำแปลว่า ยาสงบจิตประสาท เป็นการแปลแบบตรงตัว คำว่า 标本 พจนานุกรมให้คำแปลว่า อาการแสดงออกและสาเหตุของโรค เป็นการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ¹ ขณะที่คำว่า 督脉 พจนานุกรมให้คำแปลว่า เส้นลมปราณตุ เป็นกลวิธีการแปลแบบตรงตัวและแบบทับศัพท์ผสมผสานกัน ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่าคำศัพท์แต่ละประเภทมีกลวิธีการแปลที่ต่างกันไป การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแปลที่เหมาะสม จะช่วยให้การแปลภาษาเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนมีความเป็นเอกภาพ และขยายขอบเขตได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าในประเทศไทยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยเฉพาะสาขการแพทย์แผนปัจจุบัน² แต่ยังไม่มีการศึกษาในสาขการแพทย์แผนจีนมาก่อน โดยเฉพาะในหมวดที่เกี่ยวข้องกับการรักษา ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ผู้ซึ่งไม่เคยศึกษาศาสตร์การแพทย์แผนจีน เช่น ผู้ป่วยที่มารับการรักษามีโอกาสจะพบเห็นมากที่สุด ขณะที่แนวโน้มการเติบโตของศาสตร์การแพทย์แผนจีนในประเทศไทยก็ยังคงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้วิจัย

¹ 标本 (1) แปลว่า ต้นเหตุและปลายเหตุ, ข้อปลีกย่อยและหลักการ – ปรับเป็นคำว่า “อาการแสดงออก” (标 คือ ปลายเหตุ) และ “สาเหตุของโรค” (本 คือ ต้นเหตุ)

² ทิพย์สุดา อีระเจตกุล, และวิรัช อัครวิรัตน์. (2566, มีนาคม-เมษายน). แนวทางการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 42(2), 227-236.

เล็งเห็นว่าการศึกษากลับเกี่ยวกับการแปลคำศัพท์เฉพาะทางในด้านนี้มีความสำคัญ จึงนำคำแปลจากพจนานุกรมที่มีมาตรฐาน จัดทำโดยหน่วยงานที่น่าเชื่อถือมาศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการถ่ายทอดศาสตร์ความรู้ข้ามภาษา และเพื่อเป็นแนวทางการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนอื่นๆ ที่ยังไม่เคยมีการกำหนดคำแปล รวมถึงเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีน ยังผลให้ศาสตร์การแพทย์แผนจีนในประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าต่อไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทวิวิธีการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน เล่ม 1 โดยวิเคราะห์เฉพาะคำศัพท์ในหมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法)³ เนื่องจากเป็นหมวดหมู่คำศัพท์ที่มีจำนวนมากที่สุด และเป็นหมวดหมู่คำศัพท์ที่บุคคลทั่วไป ซึ่งไม่เคยศึกษาศาสตร์การแพทย์แผนจีนมีแนวโน้มพบเห็นมากที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ชนิดของการแปล

Newmark (1988, pp. 45-46) กล่าวถึง การแปลชนิดหนึ่งที่เรียกว่า **SL Emphasis** ซึ่งเน้นที่การรักษาภาษาต้นฉบับ จัดระดับเรียงจากมากที่สุดลดหลั่นลงไปตามลำดับ คือ Word for Word Translation, Literal Translation, Faithful Translation และ Semantic Translation โดยมีงานวิจัยที่อ้างอิงถึงการแปลชนิดนี้อยู่มากมาย เช่น บทแปลเรื่อง “แสงสัมผัสใจ” ของ Anthony Doerr พร้อมบทวิเคราะห์ (อรจิรา มีญาณเยี่ยม, 2560, หน้า 3-5) การวิเคราะห์การแปลจากบทภาพยนตร์เรื่อง มหาบุรุษชาโมไร (สุพจน์ มูลครอง, ภราดร สุขพันธ์, และวิภากร สุรินทร์ธรรม, 2564, หน้า 806) และ การศึกษาทวิวิธีการแปลชื่อสถานที่ท่องเที่ยวไทยเป็นภาษาจีน (อภิญา จอมพิจิตร, 2565, หน้า 59-60) เป็นต้น

ดวงตา สุกุล (2545, หน้า 12-18) ให้คำอธิบายว่า **การแปลตรงตัว (Literal Translation)** เป็นการแปลโดยพยายามคงความหมาย ท่วงทำนอง รูปแบบ และโครงสร้างของต้นฉบับไว้มากที่สุด มุ่งความถูกต้องครบถ้วน และความแม่นยำแน่นอนของต้นฉบับเป็นสำคัญ ในปัจจุบันการแปลแบบนี้ยังคงใช้อยู่ มักเป็นการแปลเพื่อจุดประสงค์เฉพาะอย่าง ขณะที่ปานฉาย ฐานธรรม (2537, หน้า 15-17) กล่าวว่า การแปลในรูปแบบนี้จะนิยมใช้สำหรับกลุ่มบุคคลในสายอาชีพเฉพาะทางที่ต้องการข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้ มีรูปแบบการแปลที่เหมือนกับการแปลในรูปแบบคำต่อคำแต่จะมีความสละสลวยของตัวภาษามากกว่า

สุพรรณิ ปันมณี (2561, หน้า 259-267) กล่าวถึงลักษณะการแปลไม่สมประกอบ (Malformation in Translation) ลักษณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า **การแปลขาด (Under Translation)** คือ การแปลที่ความหมายไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะความหมายสำคัญที่เป็นหัวใจของความหมายทั้งหมด เป็นการแปลในลักษณะปกติที่ข้อความสำคัญขาดหายไป ทำให้กลายเป็นบทแปลที่ไม่สมประกอบ

³ หลักและวิธีการรักษา: ผู้วิจัย

2. กลวิธีการแปล

รัชนิโรจน์ กุลธำรง (2552, หน้า 61) กล่าวไว้ในหนังสือ “ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษาเพื่อการแปล จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” ว่าในการแปลจากภาษาหนึ่งมาสู่อีกภาษาหนึ่งนั้น การหาคำศัพท์ที่มีความหมายเทียบเคียงกันได้ (Lexical Equivalence) เป็นเรื่องที่มีมักจะเป็นไปไม่ได้ “มักจะเป็นไปไม่ได้” ไม่ได้หมายความว่า “เป็นไปไม่ได้เลย” ในกรณีที่ไม่มีคำศัพท์ที่มีความหมายตรงกับคำศัพท์ในภาษาต้นทาง หากวิเคราะห์ดูจะเห็นวิธีการแก้ปัญหการแปลโดยการนำคำศัพท์บอกหมวด (Generic Term) และคำบรรยายลักษณะ (Descriptive Feature) เดิมทำยได้คำศัพท์กลายเป็น “คำแปล” ในภาษาไทย หรือก็คือ “ความหมายที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นคำศัพท์” นั่นเอง

หนังสือ “การแปลขั้นสูง” ของ สุพรรณิ ปันมณี (2552, หน้า 283-294) กล่าวว่า การหาคำที่มีความหมายตรงกัน (Lexical Equivalents) ระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาแปลเป็นกระบวนการที่ย่างยากซับซ้อน คำในแต่ละภาษาไม่มีความหมายตรงกันทุกนัยเสมอไป ผู้แปลจึงต้องปรับกระบวนการแปลมากมาย ทำให้การแปลแบบคำต่อคำแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ผู้แปลต้องมองหาวิธีการแสดงความหมายอย่างแม่นยำที่สุดและเป็นธรรมชาติที่สุด การแปลสิ่งที่ปรากฏหรือเป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมของภาษาแปล กระทำได้ 5 วิธี คือ การเทียบเคียงความหมายต่อความหมาย (Nonliteral Lexical Equivalents) การใช้คำอธิบาย (Descriptive Phrase) การใช้คำที่มีความสัมพันธ์กัน (Related Words) การใช้คำจำแนกประเภทอย่างกว้างๆ และคำเฉพาะเจาะจง (Generic-Specific Words) รวมถึงการใช้ความหมายรองและความหมายเชิงเปรียบเทียบ (Secondary and Figurative Dense)

สุพรรณิ ปันมณี (2552, หน้า 297-325) ยังกล่าวว่าปัญหาหนักที่สุดปัญหาหนึ่งสำหรับผู้แปล คือ การแปลสิ่งที่ไม่ปรากฏหรือเป็นไม่ที่รู้จักในวัฒนธรรมของภาษาแปล เมื่อวัตถุสิ่งของหรือกิจกรรมใดๆ ไม่เป็นที่รู้จักหรือไม่เคยมีปรากฏในวัฒนธรรมของภาษารับสารใด ก็มักจะไม่มีความที่ใช้เรียกหรือวลีที่ใช้แสดงความหมายนั้นในภาษานั้นๆ เมื่อทำงานแปล ผู้แปลไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาเทียบเคียงระหว่างภาษาต้นฉบับหรือภาษาส่งสาร และภาษาแปลหรือภาษารับสารเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาอีกด้วย โดยวิธีการหาความหมายมาเทียบเคียงเมื่อสิ่งที่กล่าวถึงในภาษาต้นฉบับไม่เป็นที่รู้จักในภาษาแปล ตามแนวของ Beekman, & Callow มีดังนี้ การใช้คำจำแนกประเภทอย่างกว้างๆ แล้วตามด้วยคำอธิบายประกอบ การใช้คำยืม และการแทนที่ด้วยสิ่งที่ปรากฏในวัฒนธรรมภาษาแปล

3. ทฤษฎีการสร้างคำ

เอกสารหลักการสร้างคำทับศัพท์ ศัพท์บัญญัติ คำเฉพาะกลุ่ม คำที่ใช้ในวงการต่างๆ (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ม.ป.ป.) ระบุว่า คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานมีหลักสำคัญในการบัญญัติศัพท์อยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1. การคิดคำขึ้นใหม่ โดยพิจารณาหาคำไทยที่มีความหมายตรงกับศัพท์เดิม อาจใช้หลักการประสมคำ หรือใช้คำบาลีสันสกฤต 2. การแปลศัพท์ ด้วยวิธีการแปลศัพท์แบบ “ตรงตัว” และแบบ “ตีความ” และ 3. การทับศัพท์ ในกรณีที่ไม่สามารถบัญญัติศัพท์ตามข้อ 1. และ 2. โดยปรับให้เข้ากับระบบเสียงภาษาไทย

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยพบการศึกษาเกี่ยวกับการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนเป็นภาษาอื่นๆ เช่น ศึกษาการพัฒนา หลักการ และสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการแปลศาสตร์ความรู้การแพทย์แผนจีนเป็นภาษาอังกฤษ (Wang, 2012) หรือศึกษาลักษณะการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนเป็นภาษาอังกฤษ โดยเลือกคำศัพท์จากแบบเรียนภาษาจีนทางการแพทย์แผนจีน 《中医汉语综合教程》 (Liu, 2020) รวมถึงการเปรียบเทียบคำศัพท์การแพทย์แผนจีนระหว่างภาษาจีนและภาษาเวียดนาม เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของการออกเสียงและความหมาย (Phan, 2011)

ขณะที่ในประเทศไทยมีเพียงการศึกษาด้านทฤษฎีทางการแพทย์ วิธีการรักษา หรือผลการรักษาด้วยศาสตร์การแพทย์แผนจีน ไม่พบผู้ที่เคยทำการศึกษาเกี่ยวกับการแปลคำศัพท์เฉพาะทางการแพทย์แผนจีนเป็นภาษาไทยมาก่อน แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น การศึกษาเรื่อง “แนวทางการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย” (ทิพย์สุดา ธีระเจตกุล, และวริษา อัสวรรัตน์, 2566, หน้า 227-236) แต่ลักษณะคำศัพท์ ทฤษฎีเบื้องต้น รวมถึงบริบทในการใช้คำศัพท์ทางการแพทย์ทั้งสองศาสตร์มีความแตกต่างกัน ยกที่จะนำหลักการแปลภาษามาใช้ทดแทนกันโดยตรง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนข้างต้น จะเห็นว่าในประเทศไทยยังขาดการศึกษาวิจัยในด้านดังกล่าว การศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ จะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนให้นักแปล ล่าม รวมถึงบุคลากรในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนในประเทศไทยต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ดำเนินการค้นคว้ารวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย รวมถึงแหล่งข้อมูลคำศัพท์การแพทย์แผนจีนประเภทต่างๆ
2. กำหนดรูปแบบและแนวทางการวิจัย คัดเลือกแหล่งข้อมูลคำศัพท์การแพทย์แผนจีนที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์ในการศึกษาวิจัย
3. จัดแบ่งหมวดหมู่คำศัพท์ในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน เล่ม 1 ที่จัดทำโดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ฉบับเผยแพร่ ในปี พ.ศ. 2554 ในรูปแบบของตาราง โดยยึดหลักเกณฑ์ตามหมวดหมู่คำศัพท์ในพจนานุกรม WHO International Standard Terminology of Traditional Chinese Medicine ที่จัดทำโดยองค์การอนามัยโลก ฉบับเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2565⁴ และเลือกศึกษาคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีน หมวดที่ 3 หมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法) จำนวน 363 คำ

⁴ การแบ่งหมวดหมู่ในพจนานุกรม WHO International Standard Terminology of Traditional Chinese Medicine จัดทำโดยองค์การอนามัยโลก มีความเป็นสากล น่าเชื่อถือและทันสมัย ผู้วิจัยจึงอ้างอิงหลักเกณฑ์การแบ่งหมวดหมู่ตามพจนานุกรมเล่มดังกล่าว

4. ดำเนินการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีน โดยอ้างอิงความหมายของส่วนประกอบคำจากพจนานุกรมต่างๆ พิจารณาแยกกลวิธีการแปลและจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของตาราง

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอ้างอิงความหมายภาษาจีนและภาษาไทยจากพจนานุกรมต่างๆ ดังต่อไปนี้ โดยจะทำการกำกับหมายเลขในวงเล็บด้านหลังของตัวอักษรหรือคำ เพื่อแสดงว่าความหมายนั้นๆ มาจากพจนานุกรมเล่มใด

1. พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ โดยเจียรชัย เอี่ยมวรเมธ (พ.ศ. 2564)
2. พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน เล่ม 1 ที่จัดทำโดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
3. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ออนไลน์: <https://dictionary.orst.go.th/>)
4. 新华字典 第 12 版 โดย 中国社会科学院语言研究所 (แอปพลิเคชัน)
5. สารานุกรมศัพท์แพทย์จีนที่นิยมใช้ในประเทศไทย โดย อจ.พจ.บุญเกียรติ เบญจเลิศ (พ.ศ.2556)
6. พจนานุกรม Concise Oxford-River Books English-Thai Dictionary (แอปพลิเคชัน)⁵

ผลการวิจัย

จากศึกษาวิธีการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน โดยวิเคราะห์เฉพาะคำศัพท์ในหมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法) จำนวน 363 คำ ผู้วิจัยพบกลวิธีการแปล 5 ประเภท คือ กลวิธีการแปลแบบตรงตัว กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย กลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ และกลวิธีการแปลแบบละทิ้ง⁶

1. กลวิธีการแปลแบบตรงตัว คำที่มีลักษณะการแปลแบบถอดความหมายโดยตรงตามตัวอักษร ไม่มีการปรับเปลี่ยนคำ เติมคำอธิบาย หรือสอดแทรกกลวิธีอื่นๆ ในการแปลภาษา แม้จะมีการสลับลำดับความเพื่อการสื่อความหมายตามหลักไวยากรณ์ของภาษาปลายทาง ผู้วิจัยจัดประเภทอยู่ในกลวิธีการแปลแบบตรงตัวทั้งสิ้น ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบตรงตัว เช่น

คำว่า 同病异治 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า โรคเหมือนกันรักษาต่างกัน

- คำว่า 同 (1) แปลตรงตัวว่า เหมือนกัน
- คำว่า 病 (1) แปลตรงตัวว่า โรค

⁵ พจนานุกรม Concise Oxford-River Books English-Thai Dictionary จัดทำโดยศูนย์การแปลและล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ ขณะที่พจนานุกรมในรูปแบบแอปพลิเคชันพัฒนาโดยบริษัท Mobile Systems Ltd. ที่ได้รับการยอมรับในการพัฒนาแอปพลิเคชันพจนานุกรม Oxford หลายภาษาทั่วโลก ผู้วิจัยจึงอ้างอิงความหมายภาษาไทยของคำศัพท์จากพจนานุกรมเล่มดังกล่าว

⁶ เนื่องจากคำศัพท์หนึ่งคำมีการใช้กลวิธีการแปลหลากหลายประเภทร่วมกัน ผลจำนวนการใช้กลวิธีการแปลจะปรากฏในตาราง 1 หน้า 86

- คำว่า 异 (1) แปลตรงตัวว่า แตกต่างกัน

- คำว่า 治 (1) แปลตรงตัวว่า รักษา

2. กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย คำที่มีลักษณะการแปลโดยเพิ่มเติมคำอธิบาย ขยายความเกินกว่าความหมายตรงตัวของคำ มีความหมายที่ไม่ปรากฏในคำแปลของภาษาต้นทางเพิ่มขึ้นมา ผู้วิจัยจัดประเภทอยู่ในกลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย โดยกลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบายสามารถแยกออกได้เป็นสองลักษณะ กล่าวคือ

2.1 การเติมคำที่สื่อความหมายสำคัญ คำที่เติมเป็นคำที่มีความหมายสำคัญ หากขาดคำดังกล่าวจะทำให้ความหมายรวมของคำแปลผิดเพี้ยนเปลี่ยนไปจากเดิม หรืออาจสื่อความได้ไม่ครบถ้วน ไม่ครอบคลุมความหมายที่แท้จริงของคำ ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบายชนิดคำที่สื่อความหมายสำคัญ เช่น

คำว่า 凉开剂 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ตำรับยาเปิดช่องทวารประเทษยาเย็น

- คำว่า 凉 (1) แปลตรงตัวว่า เย็น และเติมคำว่า “ประเทษยา” เพื่อบอกว่าสิ่งที่เย็นคือสิ่งใด

- คำว่า 开 (1) แปลตรงตัวว่า เปิด และเติมคำว่า “ช่องทวาร” เพื่ออธิบายสรรพคุณยาให้ชัดเจน

- คำว่า 剂 (1) แปลตรงตัวว่า ยา และเติมคำว่า “ตำรับ” เพื่ออธิบายว่าเป็นยาที่ปรุงตามตำรา (ตำรับ (3) = ตำราที่กำหนดไว้เป็นเฉพาะแต่ละเรื่องละคราย/ ใบสั่งยา)

2.2 การเติมคำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ เป็นการเติมคำเสริมเพื่อให้ได้คำแปลที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาไทย แม้ตัดคำดังกล่าวออกไป ก็ไม่ทำให้ความหมายโดยรวมของคำแปลผิดเพี้ยนเปลี่ยนไปจากเดิม ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบายชนิดคำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ เช่น

คำว่า 祛风湿药 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ยาไล่ลมและความชื้น

- คำว่า 祛 (1) แปลตรงตัวว่า ไล่

- คำว่า 风 (1) แปลตรงตัวว่า ลม

เติมคำสันธาน “และ” แสดงความเชื่อมโยงระหว่างลมกับความชื้น

- คำว่า 湿 (1) แปลตรงตัวว่า ชื้น และเติมคำนาม “ความ” หน้าคำวิเศษณ์เพื่อแสดงสภาพ

- คำว่า 药 (1) แปลตรงตัวว่า ยา

3. กลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ คำที่มีลักษณะการแปลโดยปรับเปลี่ยนคำในภาษาปลายทางเป็นคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายตรงตัวในภาษาเดิม ไม่ได้แปลด้วยความหมายตรงตัว บางกรณีอาจปรับเปลี่ยนเป็นคำที่ความหมายไม่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำในภาษาต้นทาง แต่สามารถสื่อความให้ผู้รับสารเข้าใจถึงสิ่งเดียวกับความหมายในภาษาต้นทาง ผู้วิจัยจัดประเภทอยู่ในกลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ เช่น

คำว่า 降气剂 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ตำรับยาปรับซี้ให้เคลื่อนลงต่ำ

- คำว่า 降 (1) แปลว่า ทำให้ลดลง, ทำให้ตกลง ในที่นี้ปรับเป็นคำว่า “ปรับให้เคลื่อนลงต่ำ” เพื่อให้เห็นภาพการเคลื่อนไหว

- คำว่า 气 (2) แปลว่า สารพื้นฐานที่ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของมนุษย์และก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนของชีวิต ในที่นี้ใช้คำทับศัพท์ว่า “ซี้”

- คำว่า 剂 (1) แปลตรงตัวว่า ยา และเติมคำว่า “ตำรับ” เพื่ออธิบายว่าเป็นยาที่ปรุงตามตำรา (ตำรับ (3) = ตำราที่กำหนดไว้เป็นเฉพาะแต่ละเรื่องละราย/ใบสั่งยา)

4. กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ คำที่มีลักษณะการแปลโดยการทับศัพท์เสียงอ่านเดิมในภาษาจีน หรือใช้การทับศัพท์คำแปลในภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ไม่ได้ถอดความหมายแปลเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจัดประเภทอยู่ในกลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ เช่น

คำว่า 气血双补剂 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ตำรับยาบำรุงซี้และเลือด

- คำว่า 气 (2) แปลว่า สารพื้นฐานที่ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของมนุษย์และก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนของชีวิต ในที่นี้ใช้คำทับศัพท์ว่า “ซี้” เนื่องจากเป็นคำที่คุ้นเคยกันดีในวงการแพทย์แผนจีน สามารถสื่อความได้ชัดเจนอยู่แล้ว โดยไม่ต้องถอดความหมายเป็นภาษาไทย

- คำว่า 血 (1) แปลตรงตัวว่า เลือด

- คำว่า 双 (1) แปลตรงตัวว่า คู่, ทั้งสอง

- คำว่า 补 (1) แปลตรงตัวว่า เสริม, เพิ่มเติม เติม/บำรุง

- คำว่า 剂 (1) แปลตรงตัวว่า ยา/ศัพท์บอกจำนวนของยาสมุนไพรหนึ่งชุด

5. กลวิธีการแปลแบบละทิ้ง คำที่มีลักษณะการละทิ้ง ไม่ถูกแปลเป็นภาษาปลายทาง หรือไม่ปรากฏความหมายของคำในภาษาปลายทาง ผู้วิจัยจัดประเภทอยู่ในกลวิธีการแปลแบบละทิ้ง ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีการใช้กลวิธีการแปลแบบละทิ้ง เช่น

คำว่า 补虚药 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ยาเสริมและบำรุงร่างกาย

- คำว่า 补 (1) แปลตรงตัวว่า เสริม, เพิ่มเติม, เติม/บำรุง และเติมคำว่า “ร่างกาย” เพื่อขยายความให้ชัดเจนว่าสิ่งที่กำลังเสริมและบำรุงคือร่างกาย

- คำว่า 虚 (1) แปลว่า อ่อนแอ ในที่นี้ละทิ้งไม่แปล

- คำว่า 药 (1) แปลตรงตัวว่า ยา

เนื่องจากคำศัพท์ส่วนมากมีการใช้กลวิธีการแปลหลากหลายประเภทร่วมกัน ในการศึกษาจึงจำแนกกลุ่มคำศัพท์ตามจำนวนและประเภทกลวิธีการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยของคำศัพท์แต่ละคำ เมื่อนำมาคำนวณเปรียบเทียบสามารถแสดงผลจำนวนและคำร้อยละ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ผลจำนวนกลวิธีการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยที่ใช้ในการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีน
หมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法)

จำนวน กลวิธี	จำนวน คำศัพท์	ร้อยละ จำนวน คำศัพท์ทั้งหมด	ประเภทกลวิธี	จำนวน คำศัพท์	ร้อยละ จำนวน คำศัพท์ทั้งหมด
1 กลวิธี	36	9.92	ตรงตัว	29	7.99
			ปรับเปลี่ยนคำ	7	1.93
2 กลวิธี	104	28.65	ตรงตัว+เติมคำ	52	14.325
			ตรงตัว+ทับศัพท์	18	4.96
			ตรงตัว+ปรับเปลี่ยนคำ	16	4.41
			ปรับเปลี่ยนคำ+ทับศัพท์	10	2.75
			เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ	7	1.93
			ตรงตัว+ละคำ	1	0.275
			ตรงตัว+เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ	87	23.97
			ตรงตัว+เติมคำ+ละคำ	36	9.92
3 กลวิธี	168	46.28	เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ+ละคำ	15	4.13
			ตรงตัว+ปรับเปลี่ยนคำ+ทับศัพท์	12	3.305
			ตรงตัว+เติมคำ+ทับศัพท์	9	2.48
			เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ+ทับศัพท์	4	1.10
			ตรงตัว+ปรับเปลี่ยนคำ+ละคำ	2	0.55
			เติมคำ+ทับศัพท์+ละคำ	2	0.55
			ตรงตัว+ทับศัพท์+ละคำ	1	0.275
			ตรงตัว+เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ+ละคำ	24	6.61
4 กลวิธี	42	11.57	ตรงตัว+เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ+ทับศัพท์	16	4.41
			เติมคำ+ปรับเปลี่ยนคำ+ทับศัพท์+ละคำ	2	0.55
			-	-	-
5 กลวิธี	3	0.83	-	-	0.83
ไม่มีคำแปล	10	2.75	-	-	2.75

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า การแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ส่วนมากใช้กลวิธีการแปลแบบตรงตัวเป็นหลัก เนื่องจากการแปลศัพท์เฉพาะทางเน้นการรักษา ความหมายของต้นฉบับ ยึดความถูกต้องเป็นสำคัญ และมักเสริมด้วยกลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย หรือกลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำเพื่อให้การสื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย และกลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำจึงพบเป็นลำดับรองลงมา ในขณะที่กลวิธีการแปลแบบละทิ้ง มักจะใช้กับคำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ เมื่อละทิ้งจะไม่ทำให้ความหมายหลักของคำผิดเพี้ยนไป โดยข้อสังเกตที่น่าสนใจคือเมื่อใช้กลวิธีการแปลแบบละทิ้งผู้แปลมักจะใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำ หรือกลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำร่วมด้วย เพื่อเสริมความหรือปรับความหมายให้ผู้รับสารเกิดความ เข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้แปลพยายามรักษาความหมายเดิมของเนื้อความ และใช้การ แก้ไขเพิ่มเติมให้น้อยที่สุด การแก้ไขเพิ่มเติมจะถูกเลือกมาใช้กรณีที่การแปลแบบตรงตัวไม่สามารถ สื่อความได้ถูกต้อง ครบถ้วน และชัดเจนตามที่ต้องการการทับศัพท์ซึ่งสื่อความหมายได้น้อยที่สุด มักจะถูกเลือกใช้ในกรณีที่เป็นการชื่อย่อเรียก ซึ่งหากแปลหรือคำแทนในภาษาไทยได้ยาก จึงเป็นกลวิธี การแปลที่พบน้อยที่สุดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. กลวิธีการแปลแบบตรงตัว สอดคล้องกับชนิดการแปลแบบ Literal Translation หรือ การแปลตรงแต่ไม่รักษาโครงสร้างภาษาต้นฉบับ ซึ่งเป็นหนึ่งในการแปลแบบ SL Emphasis การแปล แบบเน้นที่การรักษาภาษาต้นฉบับ ของ Newmark (1988) รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดการแปล ตรงตัว ที่ดวงตา สุกุล (2545) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการแปลโดยพยายามคงความหมาย ท่วงทำนอง รูปแบบ และโครงสร้างของต้นฉบับไว้มากที่สุด มุ่งความถูกต้องครบถ้วน และความแม่นยำแน่นอนของต้นฉบับ เป็นสำคัญ ไม่นิยมการตัดทอนหรือแต่งเติมคำหรือข้อความใดๆ ทั้งสิ้น

โดยผลการศึกษาที่พบว่า กลวิธีการแปลแบบตรงตัวเป็นกลวิธีหลักในการแปลของพจนานุกรม ศัพท์การแพทย์แผนจีน สอดคล้องกับแนวคิดของ ปานฉาย ฐานธรรม (2537) ที่กล่าวว่า การแปลรูปแบบนี้ นิยมใช้สำหรับกลุ่มบุคคลในสายอาชีพเฉพาะทาง เนื่องจากต้องการรักษาโครงสร้างและความหมาย ของต้นฉบับให้ได้มากที่สุด เน้นความถูกต้องในการสื่อสารเป็นสำคัญ ผลการศึกษาดังกล่าวยังเป็นไป ในทิศทางเดียวกับแนวทางการแปลศาสตร์การแพทย์แผนจีน ที่ Wang (2012) เสนอไว้ในงานวิจัยว่า ควรรักษาลักษณะดั้งเดิมของความเป็นแพทย์แผนจีนด้วยการแปลตรงตัวก่อน เมื่อพบคำศัพท์ที่ไม่ สามารถใช้การแปลตรงตัวจึงพิจารณาเลือกกลวิธีอื่นๆ ต่อไปตามความเหมาะสม

ขณะที่การใช้กลวิธีการแปลแบบตรงตัวในคำศัพท์บางคำ ผู้วิจัยเห็นว่าหากเป็นผู้ที่เพิ่งเริ่ม ศึกษา หรือผู้ที่ไม่เคยศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนมาก่อนอาจจะไม่เข้าใจความหมายของคำ ที่มีลักษณะการแปลแบบตรงตัวเกินไป ทำให้ไม่เข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ของคำดังกล่าว ก่อให้เกิด ความสับสนในการรับสาร และการตีความคลาดเคลื่อนได้ ตัวอย่างเช่น

คำว่า 泻南补北法 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ระบายใต้บำรุงเหนือ

- คำว่า 泻 (1) แปลว่า พุ่งอย่างรวดเร็ว, พุ่งกระฉูด, ไหลเชี่ยวกราก ในที่นี้ปรับเป็นคำว่า “ระบาย”

- คำว่า 南 (1) แปลตรงตัวว่า ใต้ ซึ่งความหมายที่แท้จริงของการ “ระบายใต้” คือ การระบายไฟหัวใจ เนื่องจาก ในทฤษฎีเบญจธาตุ (五行) ตำแหน่งธาตุไฟมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับ อวัยวะหัวใจ และทิศใต้ การกล่าวถึงทิศใต้ในที่นี้จึงหมายความว่าถึง “ไฟหัวใจ”

- คำว่า 补 (1) แปลตรงตัวว่า บำรุง

- คำว่า 北 (1) แปลตรงตัวว่า เหนือ ซึ่งความหมายที่แท้จริงของการ “บำรุงเหนือ” คือ การเพิ่มน้ำไต เนื่องจาก ในทฤษฎีเบญจธาตุ (五行) ตำแหน่งธาตุน้ำมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับอวัยวะไต และทิศเหนือ การกล่าวถึงทิศเหนือในที่นี้จึงหมายความว่าถึง “น้ำไต”

- คำว่า 法 (1) แปลว่า รูปแบบ, วิธีการ ในที่นี้ทำการละทิ้ง ไม่ได้แปลความหมาย

ในกรณีเช่นนี้การเพิ่มเชิงอรรถเพื่ออธิบายความหมายเฉพาะคำอาจเป็นทางเลือกหนึ่งจะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของคำได้ชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2. กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบาย สอดคล้องกับการใช้คำอธิบาย (Descriptive Phrase)

ในวิธีการแปลสิ่งที่ปรากฏหรือเป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมของภาษาแปล ของสุพรรณิ ปันมณี (2552) ที่กล่าวว่าคำหนึ่งคำในภาษาต้นฉบับ อาจไม่สามารถแปลเป็นคำอีกคำหนึ่งในภาษาแปลได้ อาจจะต้องใช้คำหลายๆ คำ เป็นวลี บอกเล่าบรรยายให้ได้ความหมาย เพื่อให้ผู้รับสารในภาษาปลายทางเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบายจะใช้ในกรณีที่การแปลแบบตรงตัวทำให้อรรถาธิบายที่ต้องการสื่อสารขาดหาย หรือคลุมเครือจนอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด โดยผู้แปลมักจะเติมคำเพื่อเสริมความให้สมบูรณ์ชัดเจน มีความชี้เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่าคำหรือวลีที่เติมเข้ามาสามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 ชนิด คือ

2.1 คำที่สื่อความหมายสำคัญ ข้อสังเกตในการใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำที่สื่อความหมายสำคัญ คือ คำหรือวลีที่เติมเข้ามาไม่ใช่ใจความสำคัญที่เป็นความหมายหลักของคำ หากแต่มีหน้าที่เพื่อบอกความหมาย และบรรยายละเอียด โดยเป้าประสงค์หลักเพื่อบอกความชัดเจน ป้องกันความผิดพลาดในการสื่อความให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกับความหมายในภาษาต้นทาง เห็นภาพชัดเจนขึ้น ลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

2.2 คำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ ข้อสังเกตในการใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำที่ไม่สื่อความหมายสำคัญ คือ คำหรือวลีที่เติมเข้ามาส่วนมากไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อบอกความหมายของคำ แต่ทำหน้าที่ในการเชื่อมความ ทำให้คำแปลในภาษาปลายทางถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาไทย ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้รวดเร็วและง่ายดายมากยิ่งขึ้น

3. กลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำ สอดคล้องกับการใช้คำที่มีความสัมพันธ์กัน และการใช้ความหมายรองและความหมายเชิงเปรียบเทียบ (Secondary and Figurative Dense) ในวิธีการแปลสิ่งที่ปรากฏหรือเป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมของภาษาแปล ของ สุพรรณิ ปันมณี (2552) โดยการใช้คำที่มีความสัมพันธ์กัน อาจเป็นการใช้คำที่สัมพันธ์กัน เช่น คำพ้องความหมาย คำตรงข้าม คำปฏิเสธ และการเปลี่ยนโครงสร้างของคำมาเป็นคำแปลที่ได้ความหมายเท่าเทียมกัน ขณะที่การใช้ความหมายรองและความหมายเชิงเปรียบเทียบมักใช้ในกรณีที่คำไม่สามารถแปลโดยหาคำมาเทียบเคียงลงไปได้โดยตรงแล้วได้ความหมายเท่าเทียมกัน จึงมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้ความหมายที่เข้าใจได้ตรงกัน บางครั้งต้องแปลเป็นข้อความธรรมดาที่ผ่านการตีความแล้วจึงจะได้ความหมายที่สมบูรณ์

กลวิธีการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำจะใช้ในกรณีที่การแปลแบบตรงตัวสื่อความไม่ชัดเจนตามเป้าประสงค์ที่ต้องการ ในบางกรณีพบว่า ลักษณะการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำโดยไม่มีการให้คำอธิบายเพิ่มเติมอาจทำให้ผู้ที่เพิ่งศึกษาศาสตร์การแพทย์แผนจีน หรือผู้ที่ไม่เคยศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนมาก่อนเกิดความสับสนในความหมายของคำแปลได้ ตัวอย่างเช่น

คำว่า 刺络拔罐法 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า วิธีครอบกระพุทแบบเคาะผิวหนัง

- คำว่า 刺 (1) แปลว่า แทะ/ของที่แหลมเหมือนเข็ม ในที่นี้ปรับเป็นคำว่า “เคาะ”

(เคาะ (3) = ใช้วิธีที่มีมือเป็นต้นกระทุบเบาๆ ความหมายสอดคล้องกับ แทะ (3) = เอาของแหลมทิ่มหรือปักเข้าไป โดยปริยายหมายถึงกิริยาอาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้น ในลักษณะการนำเข็มผิวหนังที่มีด้ามจับเคาะลงบนผิวหนังก่อนจะครอบกระพุท จึงพิจารณาเป็นกลวิธีการปรับคำ)

- คำว่า 络 มาจาก 浮络 (2) แปลว่า เส้นลั่วที่กระจายอยู่ในระดับผิวหนัง ในที่นี้ปรับเป็นคำว่า “ผิวหนัง”

- คำว่า 拔 (1) แปลว่า ดึงออกมา, ซักออก, กางออก/บ่งออก ในที่นี้ละทิ้งไม่แปล

- คำว่า 罐 (1) แปลตรงตัวว่า กระพุท และเติมคำว่า “ครอบ” เพื่อเสริมคำกริยา อธิบายลักษณะการกระทำต่อกระพุท

- คำว่า 法 (1) แปลตรงตัวว่า วิธี

จะเห็นว่าการแปลแบบปรับเปลี่ยนคำว่า 刺 เป็นคำว่า “เคาะ” โดยไม่อธิบายเพิ่มเติมว่าใช้สิ่งใดเป็นอุปกรณ์ในการเคาะ อาจทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายผิดพลาด กลายเป็นการใช้กระพุทเคาะลงบนผิวหนังซึ่งผิดไปจากความหมายที่แท้จริงของคำในภาษาต้นทาง กรณีเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการเพิ่มเติมคำอธิบายในคำแปลจะช่วยให้การสื่อความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4. กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ สอดคล้องกับการทับศัพท์ในหลักการบัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งจะใช้ในกรณีที่ไม่สามารถคิดคำขึ้นใหม่ และไม่สามารถแปลคำศัพท์ทั้งแบบตรงตัวและแบบตีความ (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ม.ป.ป.) จะเห็นได้ว่าการทับศัพท์เป็นตัวเลือกสุดท้ายในการบัญญัติศัพท์ใหม่ เนื่องจากคำยืมเหล่านี้เป็นคำใหม่ต่อผู้ใช้ภาษาแปลหรือภาษาปลายทาง หากไม่เคยเรียนรู้ที่มาของคำนั้นๆ มาก่อน ผู้รับสารอาจจะไม่เข้าใจ หรือเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้

กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์จะใช้ในกรณีที่ไม่สามารถหาคำแปลในภาษาปลายทางที่สามารถสื่อความหมายได้ การแปลความหมายเป็นภาษาไทยอาจไม่สามารถสื่อความได้ชัดเจนเท่าการใช้คำในภาษาอื่น หรือการใช้ภาษาไทยสื่อความอาจจะทำให้คำเยิ่นเย้อเกินไป ในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนมักจะเลือกใช้กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ในกรณีที่เป็นชื่อเรียกจุดฝังเข็ม หรือเส้นลมปราณ ซึ่งยากจะหาคำแปลมาแทนความหมาย หรือหากแปลความหมายตามตัวอักษรอาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสาร ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับกลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน คือนอกจากจะทับศัพท์ด้วยภาษาต้นทางหรือก็คือภาษาจีน ยังมีการแปลคำในภาษาต้นทางเป็นภาษาอังกฤษ และใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษแทน ตัวอย่างเช่น

คำว่า 煎膏剂 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ยาเพสต์

- คำว่า 煎 (1) แปลตรงตัวว่า ต้ม

- คำว่า 膏 (1) แปลว่า ของที่มีลักษณะเป็นไขหรือเป็นครีม (Paste) (6) = แป้งเปียก, กาว)

- คำว่า 药 (1) แปลตรงตัวว่า ยา

ผู้แปลเลือกใช้การทับศัพท์คำว่า “Paste” จากภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีความหมายสื่อถึงลักษณะความเหนียวข้นของเนื้อมา ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่า การใช้คำเรียกยาประเภทนี้รวมๆ ในภาษาไทย เช่น ยาแปะ หรือยากอเอี้ยะ

ซึ่งการใช้กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ในคำศัพท์บางคำ ผู้วิจัยเห็นว่าหากเป็นผู้ที่เพิ่งศึกษา ศาสตร์การแพทย์แผนจีน ผู้ที่ไม่เคยศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีน หรือผู้ที่ไม่รู้ภาษาจีน อาจจะ ไม่เข้าใจความหมายเดิมของคำที่ใช้กลวิธีการแปลแบบทับศัพท์ก่อให้เกิดความสับสนในการรับสาร และ ตีความคลาดเคลื่อนได้ ตัวอย่างเช่น

คำว่า 扶正祛邪 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า ประคองเจ็งซี่และขับเสียซี่

- คำว่า 扶 (1) แปลตรงตัวว่า ประคอง, ประคับประคอง

- คำว่า 正 มาจาก 正气 (1) แปลว่า ภูมิต้านทานโรคที่อยู่ในร่างกายมนุษย์ ในที่นี้ใช้การทับศัพท์ว่า “เจ็ง” รวมถึงเติมคำว่า “ซี่” เพื่อขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งหากเป็นผู้ที่ไม่เคยศึกษาศาสตร์ การแพทย์แผนจีนมาก่อนก็อาจจะไม่เข้าใจว่า “เจ็งซี่” หมายถึง ลมปราณต้านทานโรคในร่างกายมนุษย์

- คำว่า 祛 (1) แปลตรงตัวว่า กำจัด, ขับ

- คำว่า 邪 มาจาก 邪气 (2) แปลว่า ปัจจัยก่อโรค ในที่นี้ใช้การทับศัพท์ว่า “เสีย” รวมถึงเติมคำว่า “ซี่” เพื่อขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งหากเป็นผู้ที่ไม่เคยศึกษาศาสตร์การแพทย์ แผนจีนมาก่อนก็อาจจะไม่เข้าใจว่า “เสียซี่” หมายถึง ลมปราณภายนอกที่ก่อให้เกิดโรคกับร่างกาย

ในกรณีเช่นนี้การเพิ่มเชิงอรรถเพื่ออธิบายความหมายเฉพาะคำอาจเป็นทางเลือกหนึ่งจะช่วย ให้ ผู้รับสารเข้าใจความหมายของคำได้ชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

5. กลวิธีการแปลแบบละทิ้ง มีส่วนสอดคล้องกับลักษณะการแปลไม่สมประกอบ เรื่อง การแปลขาด (Under Translation) ของ สุพรรณิ ปันมณี คือ การแปลที่ความหมายไม่ครบถ้วน แต่การแปล ในพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนอาจไม่ถึงขั้นขาดความหมายสำคัญที่เป็นหัวใจของความหมายทั้งหมด ดังเช่นที่ สุพรรณิ ปันมณี กล่าว (2561)

โดยในบางกรณีพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนจะละทิ้งการแปลคำที่ทำให้ความหมาย ซ้ำซ้อน ลดความเยิ่นเย้อในการสื่อความ ตัวอย่างเช่น

คำว่า 耳针疗法 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า การฝังเข็มที่ใบหู

- คำว่า 耳 (1) แปลตรงตัวว่า หู

- คำว่า 针 (1) แปลตรงตัวว่า เข็ม และเติมคำว่า “ฝัง” เพื่อเสริมคำกริยาที่กระทำต่อเข็ม

- คำว่า 疗 (1) แปลว่า รักษา (โรค) ในที่นี้ละทิ้งไม่แปล เนื่องจากมีความซ้ำซ้อน

โดยทั่วไปคำว่า “การฝังเข็ม” ก็สามารถสื่อความถึงการรักษาโรคได้โดยไม่ต้องขยายความเพิ่มเติม

- คำว่า 法 (1) แปลว่า รูปแบบ, วิธีการ ในที่นี้ละทิ้งไม่แปล เนื่องจากมีความซ้ำซ้อน โดยทั่วไปคำว่า “การฝังเข็ม” ก็สามารถสื่อความถึงวิธีการที่ใช้ในการรักษาโรคได้โดยไม่ต้องขยาย ความเพิ่มเติม

หรือในบางกรณีพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนจะละทิ้งบางคำและเติมคำอธิบายที่เข้ากับบริบทของผู้รับสารมากกว่า เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ตัวอย่างเช่น

คำว่า 拔罐疗法 พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีนให้คำแปลว่า วิธีการรักษาโดยการครอบกระปุก

- คำว่า 拔 (1) แปลว่า ดึงออกมา, ซักออก, กางออก/ บ่งออก **ในที่นี้ละทิ้งไม่แปล**

เติมคำบุพบท “โดย” เพื่อบอกความเชื่อมโยงเกี่ยวกับลักษณะวิธีที่ใช้ในการรักษา

- คำว่า 罐 (1) แปลตรงตัวว่า กระปุก และเติมคำว่า “ครอบ” เพื่อเสริมคำกริยา อธิบายลักษณะการกระทำต่อกระปุก

- คำว่า 疗 (1) แปลตรงตัวว่า รักษา และเติมคำนาม “การ” หน้าคำกริยาเพื่อทำคำกริยาให้เป็นคำนาม

- คำว่า 法 (1) แปลตรงตัวว่า วิธีการ

จะเห็นว่าคำแปลในภาษาไทยไม่ได้เน้นที่ผลการรักษา คือการครอบแก้วเพื่อ**บ่งพิษ**ออกจากร่างกาย (จากคำว่า 拔 ในภาษาจีนสื่อถึงการดึงพิษหรือบ่งพิษออกจากร่างกาย) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ผู้รับสารชาวไทยอาจจะไม่คุ้นชิน แต่จะใช้กลวิธีการแปลแบบเติมคำอธิบายบอกลักษณะการกระทำระหว่างทำการรักษา หรือก็คือ **“การครอบกระปุก”** ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายกว่าในบริบททางวัฒนธรรมของชาวไทย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าการใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากภาษาจีนสู่ภาษาไทย แม้จุดประสงค์หลักคือการคงความหมายของรูปคำเดิมไว้ให้มากที่สุด แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการถ่ายทอดความหมายข้ามวัฒนธรรม เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ทฤษฎีทางการแพทย์ รวมถึงแนวคิดด้านสุขภาพร่างกายของชาวจีนและชาวไทยมีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนลักษณะกลวิธีการแปลไปตามบริบทของคำ ให้เอื้อต่อการทำความเข้าใจของผู้รับสารที่เป็นชาวไทยมากที่สุด หากผู้แปลละเลยปัญหาสำคัญดังกล่าว แม้ภาษาแปลจะมีความหมายตรงตามภาษาต้นฉบับมากเพียงใด ก็ยากที่ผู้รับสารจะเข้าใจความหมายของคำในภาษาต้นฉบับได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบคำแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนในพจนานุกรมที่ดำเนินการศึกษากับหนังสือศาสตร์การแพทย์แผนจีนเล่มอื่นๆ ซึ่งจัดทำโดยหน่วยงานเดียวกัน ก็มีทั้งคำแปลที่เหมือนและแตกต่างกัน เช่น หนังสือ “ตำรับยาจีนที่ใช้บ่อยในประเทศไทย” ของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข แปล “灸剂” ว่า “ยาฆ้อนนไฟ” เหมือนกับในพจนานุกรม แต่แปล “煎膏剂” ว่า “สารสกัดเข้มข้นกึ่งเหลว” ต่างจากในพจนานุกรมที่แปลว่า “ยาเพสต์” คำแปลทั้งสองที่กล่าวมาบอกลักษณะความเหนียวข้นของเนื้อยาได้เหมือนกัน ต่างกันที่การเลือกใช้คำ สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อความหมายสามารถทำได้หลายรูปแบบ กลวิธีการแปลเป็นสิ่งไม่ตายตัว ผู้แปลควรพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และเลือกรูปแบบกลวิธีการแปลภาษาที่เหมาะสมกับบริบท รวมถึงตัวผู้รับสารมากที่สุด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแปลคำศัพท์และกลุ่มคำเกี่ยวกับการแพทย์แผนจีนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อนักแปลภาษา ล่ามทางการแพทย์ ผู้ที่ต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์แผนจีนเป็นภาษาไทย รวมถึงผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าในภายภาคหน้า ทั้งนี้ในการวิจัยผู้วิจัยเลือกศึกษาวิธีการแปลเฉพาะคำศัพท์ในหมวด Treatment Principles/Methods and Therapies (治则、治法与疗法) ผลการศึกษาที่ได้จึงครอบคลุมเพียงคำศัพท์ในพจนานุกรมเล่มดังกล่าว และหมวดดังกล่าวเท่านั้น คำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนในหมวดอื่นๆ อาจมีการใช้วิธีที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งวิธีการที่ใช้ศึกษาสามารถขยายขอบเขตไปยังคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนหมวดอื่นๆ รวมถึงการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์แผนจีนจากแหล่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่พจนานุกรมเล่มดังกล่าวได้อีก รวมถึงสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของลักษณะการแปลคำศัพท์ในหมวดที่ต่างกัน แหล่งที่มาที่ต่างกัน เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมรอบด้าน และลึกซึ้งลงไปอีกชั้นหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต สันติกิจรุ่งเรือง. (2549, กุมภาพันธ์-พฤษภาคม). การแพทย์แผนจีนในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 4(2), 99-121.
- ดวงตา สุปล. (2545). **ทฤษฎีและกลวิธีการแปล** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์สุดา ธีระเจตกุล, และวริษา อัครรัตน์. (2566, มีนาคม - เมษายน). แนวทางการแปลคำศัพท์ทางการแพทย์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 42(2), 227-236.
- เอียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2564). **พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น บุญเกียรติ เบญจเลิศ. (2556). **สารานุกรมศัพท์แพทย์จีนที่นิยมใช้ในประเทศไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ปานฉาย ฐานธรรม. (2537). **สื่อสารด้วยการแปล**. กรุงเทพฯ: มายิก.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, คณะครุศาสตร์. (ม.ป.ป.). **หลักการสร้างคำศัพท์ ศัพท์บัญญัติ คำเฉพาะกลุ่มคำที่ใช้ในวงการต่างๆ**. สืบค้น ตุลาคม 6, 2565, จาก <https://readgur.com>.
- รัชนิโรจน์ กุลธำรง. (2552). **ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษาเพื่อการแปล จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย โชควิวัฒน์, ชวลิต สันติกิจรุ่งเรือง, และเย็นจิตร เตชะดำรงสิน. (บก.). (2549). **ตำรับยาจีนที่ใช้บ่อยในประเทศไทย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิลาวัลย์ จีงประเสริฐ, เกา หย่งเสียง, และคนอื่น ๆ. (บก.). (2554). **พจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนจีน (จีน-ไทย-อังกฤษ)**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุพจน์ มูลครอง, ภราดร สุขพันธ์, และวิภาพร สุรินทร์ธรรม. (2564). **การวิเคราะห์การแปลจากบทภาพยนตร์เรื่อง มหาบุรุษชาโมไร**. เอกสารเสนอต่อที่ประชุมวิชาการระดับชาติ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตศรัทธาสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่” ครั้งที่ 7 วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564, ลำพูน. หน้า 803-811.
- สุพรรณิ ปันมณี. (2552). **การแปลขั้นสูง** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2561). **แปลผิด แปลถูก คัมภีร์การแปลยุคใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรจิรา มีญาณเยี่ยม. (2560). **บทแปลเรื่อง “แสงสัมผัสใจ” ของแอนโทนีดูเออร์พร้อมบทวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา จอมพิจิตร. (2565, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษากลวิธีการแปลชื่อสถานที่ท่องเที่ยวไทยเป็นภาษาจีน. วารสารจีนวิทยา, 17(1), 56-80.

- Liu, Fanghua. (2020). **A Study on English Translation of Traditional Chinese Medicine Vocabulary: A Case Study of the Chinese for Traditional Chinese Medicine Integrated Course**. Master's thesis, Central China Normal University.
- Mobi Systems. (2020). **Oxford English Thai Dictionary** (Version 11.4.593). [Mobile Application Software]. จาก <http://bit.ly/3GzIP2X>.
- Newmark, P. (1988). **A Textbook of Translation**. New York: Prentice Hall.
- Phan, Thi Tra My. (2011). **The Comparison Research of Vocabulary Chinese-Vietnamese in Traditional Chinese Medicine**. Master's thesis, Jilin University.
- Wang, H. (2012). **Application of Domestication and Foreignization Strategy in TCM Translation under the Background of Intercultural Communication**. Master's thesis, Anhui University.
- World Health Organization. (2022). **WHO International Standard Terminologies on Traditional Chinese Medicine**. Switzerland: WHO.